

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА УКРАЇНСЬКИЙ МУЗИЧНИЙ ФОЛЬКЛОР

Анна Ткач

Київський національний університет культури і мистецтв

Анотація

Мета статті — визначити вплив глобалізації на розвиток українського музичного фольклору. Вказана мета передбачає аналіз сутності глобалізації та проявів амбівалентного стану функціонування музичного фольклору за нинішніх умов. *Методологія*. У процесі дослідження використали такі методи: джерелознавчий (опрацювання наявних праць про роль глобалізації у сучасній культурі), аналітичний (осмислення специфіки музичного фольклору в контексті вітчизняної культури) та метод теоретичного узагальнення (для підбиття підсумків). *Результати*. Глобалізація вносить значні корективи у функціонування культури. Як явище, спричинене економічними та політичними чинниками, глобалізована цивілізація спрямована на розвиток уніфікованих мистецьких феноменів, які мають не індивідуалізований, неповторний, а типовий і стандартизований характер. Водночас відкривається можливість доступу до різних музичних культур і розвитку плюралізму смаків. Попри зміни, що відбуваються в сучасному глобалізованому світі, музичний фольклор залишається частиною нашої культури. Узагальнили такі форми побутування фольклору в культурно-мистецькому просторі України: 1) збереження традиційного фольклору в аудіо та відеоформаті, створення інтерактивних можливостей для його трансляції та подальшого опрацювання; 2) поєднання фольклору з іншими мистецькими феноменами, поява синтетичних за генезою явищ; 3) формування новітнього фольклору, який віддзеркалює сучасні креативно-мистецькі активності. Отже, навіть в умовах глобалізації музичний фольклор не втрачає свого значення у вітчизняній культурі та залишається компонентом різних мистецьких феноменів. *Наукова новизна* статті полягає у висвітленні особливостей впливу глобалізаційних процесів на трансформацію українського музичного фольклору.

Ключові слова: глобалізація; музичний фольклор; вплив; трансформація; циркуляція; культура; музика

Для цитування

Ткач, А. (2022). Глобалізаційні процеси та їхній вплив на український музичний фольклор. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*, 46, 145-149. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.46.2022.258628>

ВСТУП

Український музичний фольклор як частина сучасної культури перебуває на етапі значних трансформацій. Глобалізація запустила низку процесів в усіх сферах людської життєдіяльності. Якщо розглядати місце фольклору в контексті культури, то можна помітити його амбівалентне положення. Глобалізація сприяє зникненню етнічних своєрідних феноменів, але на противагу цьому процесу зберігається та розповсюджується те неповторне та своєрідне, що є предметом ціннісних духовних орієнтирів кожного народу. Така суперечлива ситуація, що склалася в умовах постмодерну, вимагає обґрунтування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Сучасні дослідники неодноразово звертали до аналізу специфіки глобалізації та її впливу на різні сфери культурного людства. У розробці М. Дмитренко (2014) приділено увагу безпосередньо причинам появи глобалізації. А. Мітева (Мітева, 2020) розглядає фольклорні традиції як засіб збереження культурної самобутності народів в умовах глобалізації. Прояви фольклору в академічній музиці та синтез народних музичних елементів з сучасними техніками у неакадемічній музиці, зміни підходу, пов'язані з вивченням фоль-

кору, досліджує А. Ткач (2020). Роль проєктної діяльності у сфері культури, що впливає на циркуляцію фольклору, окреслює А. Тормахова (2021). Фольклоризм як механізм циркуляції фольклору в сучасних медіа описує А. Фурдичко (2017). Різні форми взаємодії фольклорного матеріалу з естрадними музичними напрямками представлені в статтях В. Деньковича (2021) й О. Тринько (2021). У своїх дослідженнях автори, на жаль, не приділяли достатньої уваги питанню трансформації українського музичного фольклору під впливом глобалізації.

Мета статті — визначити вплив глобалізації на розвиток українського музичного фольклору. Вказана мета передбачає аналіз сутності глобалізації та проявів амбівалентного стану функціонування фольклору за нинішніх умов.

У процесі розкриття представленої проблематики застосували такі методи: джерелознавчий (опрацювання наявних праць про роль глобалізації у сучасній культурі), аналітичний (осмислення специфіки функціонування фольклору в контексті вітчизняної культури) та метод теоретичного узагальнення (для підбиття підсумків).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасний стан української культури позначений дією чинників, що суголосні тим загальним процесам, які відбуваються у світовому просторі. Також можна зауважити про наявність рис, що мають індивідуально забарвлений характер. Спільними рисами, що характеризують розвиток більшості країн світу, є поява глобалізаційних процесів. Їхнє виникнення зумовлене намаганням створити спільний економічний простір. Прикладом наслідків формування такої тенденції стала система спільного господарювання. Наприклад, система тісних взаємозв'язків встановилася в межах Європейського Союзу. Подібна кооперація різних відокремлених країн проявилася у становленні багатомірної структури, в якій поєдналися риси міжнародної організації та наддержавності. З допомогою впровадження стандартизованої системи законів створили спільний ринок, на якому вільно здійснювався рух товарів, послуг, фінансів і різноманітної продукції.

Намагання уніфікувати економічну та соціальну систему впливає й на поширення спільного культурного продукту, який розповсюджується через масмедіа. Отже, наявне формування універсальних музичних феноменів, які витісняють етнічно індивідуалізований продукт. Найзатребуванішою постає така мистецька продукція, що буде мати загальнозрозумілий характер, тобто спиратися на спрощені та узагальнені моделі. Визначені

характеристики пасуватимуть до попмузики, в якій переважатимуть саме такі знеособлені в культурному плані мистецькі феномени. Натомість фольклор як явище самотутнє та неординарне не вкладається у подібні спрощені схеми.

Спроба виявити кореляцію між світовими тенденціями, які наявні у соціокультурному модусі сьогодення, та українським простором, дає змогу стверджувати, що у вітчизняній практиці вищезгадана тенденція представлена сповна. Найпоширенішою є саме попмузика, мистецькі феномени якої переважно орієнтовані на універсально-стандартизовані форми. Якщо спробувати визначити специфіку сучасного вітчизняного культурного стану, який пов'язаний з традиційною музичною творчістю, то наявний стан стагнації, коли зникає цікавість до автентичних явищ. «В Україні з різних причин... спостерігаються тенденції до згасання усної традиційної творчості, забуття й відмирання багатьох автентичних явищ народної обрядовості, звичаєвості, пісенності, оповідальності» (Дмитренко, 2014).

Серед причин цього феномену можна зазначити не лише безперечний вплив глобалізації, а й низку інших, які зумовлені радянським минулим країни, в якому не було місця автентичним формам фольклору. Також без чіткої державної політики для підтримання та розвитку національного культурно-мистецького продукту спадала цікавість до фольклору. Проте варто зазначити, що коли мова йде про фольклор, то його побутування можливе не лише у традиційній формі. Його розвиток можливий через сучасніші засоби. Зокрема він може сполучатися з іншими культурними феноменами чи транслюватися через інтерактивні технології. Дослідник М. Дмитренко акцентує на тому, що:

Поряд зі збереженням традиційних пластів фольклорної творчості, що побутують безпосередньо в усній формі й передаються від покоління до покоління, є інші способи збереження та донесення традиційних усних скарбів до сучасників — через публікації зразків у збірках, випуск аудіопродукції, відеотелепродукції, електронних версій (компакт-дисків), фольклорні фестивалі, через інтернет. (Дмитренко, 2014)

Фольклор є тією частиною культури, яка формується повсякчас і не має сприйматися лише як компонент традиційного давноминулого цивілізаційного пласта. Одночасно побутує і традиційна спадщина минулих віків, і фольклор повсякденних мовленнєвих ситуацій.

Питання побудови нових стратегій культурної політики України поступово набуває реальної «фізичної» форми. Ця проблемна зона починає посту-

пово вирішуватися завдяки державним інституціям, заснованим для сприяння розвитку національного культурного продукту. Йдеться про роботу «Українського культурного фонду», який створили для моніторингу тих сфер вітчизняної культури, які потребують найбільшої підтримки. Реалізовували проекти з різних галузей культури, але їхньою спільною рисою стало просування української нації і збереження духовних констант. Як зауважує А. Тормахова (2021): «Їхня реалізація, як правило, мала неабияке значення для розвитку духовно-культурної спадщини. Це й презентація театралізованих творів, танцювальні та музичні проекти, збереження культурних артефактів, реконструкція історичних будівель тощо» (с. 167). Серед проектів, профінансованих УКФ, чимало спрямовані на збереження фольклорної спадщини. В 2018 році провели проект «Поліфонія», ініційований Національним центром народної культури «Музей Івана Гончара». Метою проекту стала кооперація та творче співробітництво Угорщини, України та Франції для фіксації останньої живої пісенної традиції, впорядкування фольклорного архіву та інтеграції української культурної спадщини до сучасного світового контексту. Внаслідок його реалізації забезпечили «українську нематеріальну культурну спадщину найсучаснішими технологіями» (Проект Поліфонія, б.д.) та оформили відкритий доступ до фольклору.

Попри те, що низка авторів наголошує на негативних наслідках глобалізації, є й інші твердження, згідно з якими цей процес має також й позитивні риси. Зокрема, глобалізація може розглядатися як механізм формування умов вільного доступу до різних феноменів, а не лише як певна уніфікація культурного та мистецького спадку. Українська дослідниця А. Мітева стверджує, що сучасний соціум спрямований на формування рівних можливостей для доступу до будь-яких мистецьких явищ. «Універсальність цієї цивілізації полягає в тому, що вона об'єднує людей не однією загальною для всіх культурою, а правом кожного індивіда вільно вибирати свою культурну ідентичність, цим підтримуючи інтерес до різних культур» (Мітева, 2020, с. 51). Такі твердження справедливі, зважаючи, що розвиток цифрового суспільства сприяв появі проекту «Поліфонія». Точно обраний вектор його реалізації дає змогу транслювати українську фольклорну спадщину французькому та угорському соціуму. На окремому онлайн-ресурсі виклали фольклорні матеріали: відеофольклорні записи і багатоканальний програвач, з допомогою якого можна розділяти та прослуховувати окремо (або комбінувати певні лінії музичної тканини); тексти пісень українською, угорською та англійською мовами, а також транслітерацію; геокоди кожної пісні та місця народження

виконавця; варіативні модифікації пісень. Також позитивним аспектом дослідження фольклорної спадщини на глибинному рівні стало створення великої кількості критеріїв для пошуку на онлайн-ресурсі.

Доречно зауважити, що найбільшого розповсюдження в умовах глобалізації набуває циркуляція фольклору не лише у традиційній формі, а з використанням його поодиноких елементів. Нерідко вони сполучаються з іншими стильовими музичними напрямками. Можливими формами присутності фольклору в сучасній українській культурі є залучення народних інструментів в поп- та рок музиці. Низка колективів чи окремих виконавців застосовують народні інструменти, прийоми гри на них. Цей феномен «сприяє транскультурації та стає підґрунтям для створення конкурентоспроможного етнічно забарвленого культурного продукту» (Денькович, 2021, с. 124). Це етнорокколективи та виконавці: гурти «Тінь Сонця», «OtVinta», «ВВ», «Гайдамаки» й низка інших, у яких базовим стильовим виміром є рокзвучання, а народний інструментарій чи цитування фольклору набувають ролі специфічної фарби, що додає особливого колориту. Можливе функціонування й таких гуртів, де як рівноправні компоненти сполучаються фольклор й електронна музика. Такі приклади наявні у стилі фолкелектроніка або електрофольк. О. Тринько (2021) перераховує такі характеристики напрямку: «використання акустичних народних інструментів (чи імітації їхнього звучання), електронних та танцювальних ритмів, виразних фольклорних елементів (вокальної манери, народних текстів, інтонацій народних пісень)» (с. 44). У своїй статті А. Ткач наголошує, що:

Прояви фольклору можна віднайти в академічній музиці України, для якої подібна практика стала своєрідною незмінною традицією. Так само чисельні приклади синтезу народних музичних елементів із сучасними техніками наявні в неакадемічній музиці, причому ці сполучення можуть не лише вкладатися у вже відомі стилі, як-от етнорок, фолкрок, а й фолкелектроніка, який виступає одним із перспективних напрямів. Змінюються також підходи, пов'язані з дослідженням фольклору, які спрямовані на поєднання здобутків етнографії та фольклористики з математичними та фізичними науками, що свідчить про зміну вектору розробок, зумовлених розвитком новітніх технологій. (Ткач, 2020, с. 138)

Успішні приклади поєднання фольклору та електроніки наявні у творчості таких виконавців як Onuka, «Go-A», «Гуляйгород GG», КНАУАТ. У межах фолкелектроніки доречно виділити два типи залучення фольклору. В першому випадку

ку відбувається цитування автентичного фольклорного матеріалу, тобто наявне синтезування відокремлених самостійних прошарків музичної культури. У другому типі створюється новітній музичний продукт, в якому лише імітується фольклорне звучання. Мистецький витвір внаслідок своєї популярності може набувати значення сучасного фольклору, поширюючись у такий спосіб, що втрачається інформація про безпосереднє авторство. Низка дослідників позначають стан циркуляції фольклору в межах композиторської академічної та мистецької неакадемічної музичної культури терміном фольклоризм. Зокрема А. Фурдичко (2017) вказує, що терміном фольклоризм позначається «наявність фольклорних елементів у пісенній творчості, яка виходить в ефір на ТБ, так і звернення до принципів фольклорного мислення в творчості виконавців і композиторів» (с. 962). Таке визначення характеризує той рівень включення фольклору в музичну спадщину сьогодення, який підкреслює його домінуютьне, попри усі інші обставини, значення для української культури.

ВИСНОВКИ

Глобалізація вносить значні корективи у функціонування культури. Як явище, спричинене економічними й політичними чинниками, глобалізована цивілізація спрямована на розвиток уніфікованих мистецьких феноменів, які мають не індивідуалізований, неповторний, а типовий і стандартизований характер. Водночас відкривається можливість для доступу до різних музичних культур, що створює плюралізм смаків. Попри ті зміни, що відбуваються в сучасному глобалізованому світі, музичний фольклор залишається частиною нашої культури.

Доречно виділити такі форми побутування фольклору в культурно-мистецькому просторі України: 1) збереження традиційного фольклору в аудіо та відеоформаті, створення інтерактивних можливостей для його трансляції та подальшого опрацювання; 2) поєднання фольклору з іншими мистецькими феноменами, яке призводить до появи синтетичних за своєю генезою явищ; 3) формування новітнього фольклору, який віддзеркалює сучасні креативно-мистецькі активності. Отже, можна стверджувати, що навіть в умовах глобалізації музичний фольклор не втрачає свого значення в нашій культурі та є компонентом різних мистецьких феноменів.

Наукова новизна статті полягає у висвітленні особливостей впливу глобалізаційних процесів на трансформацію українського музичного фольклору.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Денькович, В. (2021). Народні інструменти в сучасній естрадній культурі України. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Напрям: Культурологія*, 37, 122-126. <https://doi.org/10.35619/ucpm.vi37.450>
- Дмитренко, М. (2014, 5 січня). *Український фольклор і глобалізація*. Фонд національно-культурних ініціатив імені Гната Хоткевича. <http://khotkevych.info/fond/2014/01/05/ukrajinskyj-folklor-i-hlobalizatsiya/>
- Митева, А. (2020). Фольклорные традиции как залог сохранения культурной самобытности народа в условиях глобализации. *European Journal of Humanities and Social Sciences*, 3, 49-52. Проект Поліфонія. (б.д.). <https://www.polyphonyproject.com/uk>
- Ткач, А. (2020). Відродження фольклору в сучасному просторі українців. *Мистецтвознавчі записки*, 37, 134-138. <https://doi.org/10.32461/2226-2180.37.2020.221784>
- Тормахова, А. (2021, 25-26 листопада). Аналітичні виміри сучасної проектної діяльності в сфері культури. В *Сучасні дослідження культури і мистецтва*, Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Северодонецьк (с. 166-168). Видавництво Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.
- Тринько, О. (2021). Українська фолктроніка: синтез фольклору та поп-музики. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 36(3), 43-46. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-3-7>
- Фурдичко, А. (2017). Музичний фольклор і фольклоризм на сучасному українському телебаченні. *Народознавчі зошити*, 4(136), 961-970.

REFERENCES

- Denkovych, V. (2021). Narodni instrumenty v suchasni estradnii kulturi Ukrainy [Folk instruments in modern pop culture of Ukraine]. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku. Napriam: Kulturolohiia* [Ukrainian culture: past, present, ways of development. Branch: Culturology], 37, 122-126. <https://doi.org/10.35619/ucpm.vi37.450> [in Ukrainian].
- Miteva, A. (2020). Fol'klornye traditsii kak zalog sokhraneniya kul'turnoi samobytnosti naroda v usloviyakh globalizatsii [Folklore traditions as a guarantee of preserving the cultural identity of the people in the context of globalisation]. *European Journal of Humanities and Social Sciences*, 3, 49-52 [in Russian].
- Proekt Polifoniia [Polyphony Project]. (n.d.). <https://www.polyphonyproject.com/uk> [in Ukrainian].
- Tkach, A. (2020). Vidrozhennia folkloru v suchasnomu prostori ukrainsiv [Revival of folklore in the modern space of Ukrainians]. *Mystetstvoznavchi zapysky* [Notes on Art

- Studies], 37, 134-138. <https://doi.org/10.32461/2226-2180.37.2020.221784> [in Ukrainian].
- Trynko, O. (2021). Ukrainska folktronika: synteza folkloru ta pop-muzyky [Ukrainian folktronica: synthesis of folklore and pop music]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* [Current issues of the humanities], 36(3), 43-46. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-3-7> [in Ukrainian].
- Furdychko, A. (2017). Muzychnyi folklor i folklorizm na suchasnomu ukrainskomu telebachenni [Folk music and folklore on the modern Ukrainian television]. *Narodoznavchi zoshyty* [The Ethnology Notebooks], 4(136), 961-970 [in Ukrainian].
- Dmytrenko, M. (2014, January 5). *Ukrainskyi folklor i hlobalizatsiia* [Ukrainian folklore and globalisation].
- The Hnat Khotkevych Foundation for National Cultural Initiatives. <http://khotkevych.info/fond/2014/01/05/ukrajinskyj-folklor-i-hlobalizatsiya/> [in Ukrainian].
- Tormakhova, A. (2021, November 25-26). Analitichni vymiry suchasnoi proiektnoi diialnosti v sferi kultury [Analytical dimensions of modern project activities in the field of culture]. In *Suchasni doslidzhennia kultury i mystetstva* [Contemporary Studies of Culture and Art], Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Severodonetsk (pp. 166-168). Volodymyr Dahl East Ukrainian National University Publishing [in Ukrainian].

GLOBALISATION PROCESSES AND THEIR IMPACT ON UKRAINIAN MUSICAL FOLKLORE

Anna Tkach

Kyiv National University of Culture and Arts

Abstract

The purpose of the article is to determine the impact of globalisation on the development of Ukrainian musical folklore. This goal provides for the analysis of the essence of globalisation and manifestations of the ambivalent state of the functioning of musical folklore in the current conditions. *Methods*. In the course of the research, the following methods were used: source studies (the review of existing studies on the role of globalisation in modern culture), analytical (the understanding of the features of musical folklore in the context of national culture), and the method of theoretical generalisation (to summarise the results). *Results*. Globalisation makes significant adjustments to the functioning of culture. As a phenomenon caused by economic and political factors, the globalised civilisation is aimed at developing unified artistic phenomena that are not individualised, unique, but typical and standardised in nature. At the same time, it opens up the possibility of access to different musical cultures and the development of pluralism of tastes. Despite the changes taking place in the modern globalised world, musical folklore remains a part of our culture. The following forms of folklore existence in the cultural and artistic space of Ukraine are generalised: 1) the preservation of traditional folklore in audio and video format, the creation of interactive opportunities for its broadcasting and further processing; 2) the combination of folklore with other artistic phenomena, the emergence of phenomena that are synthetic in their genesis; 3) the formation of the latest folklore, which reflects modern creative and artistic activities. Thus, even in the conditions of globalisation, musical folklore does not lose its importance in Ukrainian culture and remains a component of various artistic phenomena. *The scientific novelty* of the article lies in highlighting the features of the influence of globalisation processes on the transformation of Ukrainian musical folklore.

Keywords: globalisation; musical folklore; influence; transformation; circulation; culture; music

Інформація про автора

Анна Ткач, викладач, Київський національний університет культури і мистецтв, вул. Євгена Коновальця, 36, Київ, Україна, 01133, ORCID iD: 0000-0001-9698-1605, e-mail: anna.arnasio@ukr.net

Information about the author

Anna Tkach, Lecturer, Kyiv National University of Culture and Arts, 36 Ye. Konovaltsia St., Kyiv, 01133, Ukraine, ORCID iD: 0000-0001-9698-1605, e-mail: anna.arnasio@ukr.net

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.